

Miran Pustoslemšek

POČASI, POČASI

Zapisi za bodoče arheologe zdrave pameti

Kolumne 2008–2012

Miran Pustoslemšek

POČASI, POČASI

Zapisi za bodoče arheologe zdrave pameti

Kolumne 2008–2012

UMco

UMco, Ljubljana, 2013

Miran Pustoslemšek
POČASI, POČASI
Zapisi za bodoče arheologe zdrave pameti
Kolumne 2008–2012

© za besedilo: **Miran Pustoslemšek**
in **UMco d. d.**, 2013

Izdajatelj in založnik:
UMco d. d. / Zbirka Angažirano

Glavni urednik: Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Oblikovanje ovitka: Žiga Valetič
Jezikovni pregled: Bojana Samarin
Postavitve: Tina Šebenik
Tisk: NTD d. o. o.
Naklada: 300 izvodov, 1. natis, sprotni tisk
Ljubljana, 2013

Sponzor knjige:

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-92

PUSTOSLEMŠEK, Miran

Počasi, počasi : zapisi za bodoče arheologe zdrave pameti:
kolumne 2008-2012 / Miran Pustoslemšek. - 1. natis. -
Ljubljana : UMco, 2013

ISBN 978-961-6803-58-8

264021248

VSEBINA

BREZ BELE BARVE JE DUŠA PUSTA (19. APRIL 2008)	7
S. A. P. (17. MAJ 2008)	11
RAZLIČNE PESMI, RAZLIČNI UMI (28. JUNIJ 2008)	15
AMERIŠKE SANJE (9. AVGUST 2008)	19
VOLK ČUVA OVCE (27. SEPTEMBER 2008)	23
BOJEVNIKI IN PLAČANCI (30. OKTOBER 2008)	27
ZAKAJ NE ŠE TAJNIK IN ŽUPNIK (24. JANUAR 2009)	31
NI VSAK MARJAN ALI ZMAGO (21. FEBRUAR 2009)	35
ZAKAJ RAVNO V SEVERNI EVROPI IN ZDA? (21. MAREC 2009)	39
PA SMO TAM (18. APRIL 2009)	43
BARONI (16. MAJ 2009)	46
KRANJSKA NEVROZA (13. JUNIJ 2009)	50
POVSOD SAMI LEVI IN ORLI (11. JULIJ 2009)	54
NISO VSI VOJAKI ISTI (8. AVGUST 2009)	58
SIMPTOM DUNAJSKEGA KOČIJAŽA (5. SEPTEMBER 2009)	62
ZA VSE SO KRIVI DRUGI (30. SEPTEMBER 2009)	66
SPIRITUALNOST JE TRDO DELO NA ZEMLJI (3. OKTOBER 2009)	69
IN TI NAJ BI »PUSTILI SRCE NA IGRIŠČU« (28. NOVEMBER 2009)	73
KOT BI ZGODBO PISAL BULGAKOV (26. DECEMBER 2009)	77
JOGURTI ZA PUJSE (23. JANUAR 2010)	81
SREČA NA VRVICI (20. FEBRUAR 2010)	85
ZAKAJ PA NE ŠE LOVCI IN GASILCI? (20. MAREC 2010)	89
KOZLOVA GLAVA IN TALAR (17. APRIL 2010)	93
DO KOD SEŽE NAPOL ZASTONJ PAMET (15. MAJ 2010)	97
ŠAMPIONI (12. JUNIJ 2010)	101
IN REVOLUCIJA JE SPET SITA (10. JULIJ 2010)	105
POČASI, POČASI (7. AVGUST 2010)	109

NAJBOLJŠE JE MEŠANO (2. OKTOBER 2010)	113
TREPETAMO NONSTOP (30. OKTOBER 2010)	117
HIPERIMPERIJ (27. NOVEMBER 2010)	121
KRAJA (25. DECEMBER 2010)	125
SAMO ZA OŽJE SORODNIKE (22. JANUAR 2011)	129
ŠERIFI V LJUBLJANI (19. FEBRUAR 2011)	133
KDO PONIŽUJE, ŽALI IN PONAREJA (19. MAREC 2011)	137
NEVROTIČNI ARANŽMAJI (16. APRIL 2011)	141
BORAT ŠE NI ODKRIL SLOVENIJE (14. MAJ 2011)	145
O DVESTO LETIH PA SKORAJ NIČ (11. NOVEMBER 2011)	149
VSI PO VRSTI ZAJEMAJO SAPO (9. JULIJ 2011)	153
RAZLIKA MED JEZO IN SOVRAŠTVOM (6. AVGUST 2011)	157
PRIVATNA KRIZA (3. SEPTEMBER 2011)	161
HAVANA JE NEPRIMERLJIVA S CIUDAD DE MEXICOM, BOGOTO ALI LOS ANGELESOM (1. OKTOBER 2011)	165
NEUSPEŠNA VOJNA PROTI DROGAM (29. OKTOBER 2011)	169
ČRNO IN BELO (26. NOVEMBER 2011)	172
V ČASU, KO SE TRENIRKE ŠE NISO NOSILE (24. DECEMBER 2011)	176
IMPERIJ PSIHOPTOV (21. JANUAR 2012)	180
SO VEČJI PROBLEMI KOT OBREZANI LULČKI (18. FEBRUAR 2012)	183
PO VERIGI JE DOVOLJ ŽE VRVICA (17. MAREC 2012)	187
VOJNA PROTI DROGAM (28. APRIL 2012)	191
PREPLET DRŽAVE IN KRIMINALA (26. MAJ 2012)	194
SIMBOLNA KASTRACIJA (23. JUNIJ 2012)	198
BEG OD SKRBI, STRAHOV, SANJARJENJA? (21. JULIJ 2012)	201
PRED NASTOPOM JE SPIL SADNI SOK (18. AVGUST 2012)	204
ZA DENAR NEBESA, PEKEL ZA LJUDI (15. SEPTEMBER 2012)	207
PA VENDAR NI SAM V TEJ BITKI (13. OKTOBER 2012)	211
ŠUTKA GARBAGE COLLECTING SISTEMS (10. NOVEMBER 2012)	215
ZAHVALA	219

BREZ BELE BARVE JE DUŠA PUSTA

sobota, 19. april 2008

Naš etnolog Niko Županič, v letih 1923–24 minister v Pašičevi vladi SHS, je v svojem prispevku za prvi zvezek Narodne enciklopedije SHS iz leta 1925 pri opisu Bele krajine takole formuliral black&white kontrapunkt Slovencev: »... južnoslovansko kolo in bela narodna noša izginjata, medtem ko se vse bolj uveljavlja črna noša z dolenskih planot in s Kočevskega. Z njo so prodirali tudi nova morala, nove pesmi in novi plesi. Patriarhalna slovanska kultura in morala sta bili pred izginotjem. Prej so bili prebivalci miroljubni in so gojili gostoljubnost, sedaj pa je vpliv 'črnih Kranjcev' iz notranjosti Slovenije sicer prispeval k višji materialni kulturi, povečal pa se je tudi kriminal, število nezakonskih otrok in sebičnost. Vsekakor je individualizem 'črnih Kranjcev' prebivalce Bele krajine naredil tudi bolj sposobne za življenjski boj in širil evropski individualizem na tem območju«.

Stanko Vurnik je v 30. letih prejšnjega stoletja ločeval »vzhodno« in »zahodno« slovensko miselnost, pri čemer zahodna miselnost in čustvovanje izvirata iz večstoletnega stika z zahodom in severom. Vzhodnjaka je opredelil v primitivni, abstraktno idealistični fazi razvoja in takratni etnologi so hodili na vzhod iskat »prastanja slovenske kmečke kulture« in »pristnost samobitnega slovenskega elementa«.

V tej točki je jasno, da oba etnologa govorita o slovanski kulturi in sentimentu. Iz te geografsko kulturološke pozicije Trojane niso zgolj meja med »štajerci« in »žabarji«, ampak tudi med slovanskimi deželami do Vladivostoka in evroatlantskimi deželami do San Francisca. Bela krajina do Mandžurije in Carigrada! Županič je sicer hotel poudariti

tenzijo med tradicionalnim in modernim svetom, vendar gre pri tem tudi za slovansko dušo.

Mimogrede, zakaj so pri nas pogosti priimki Dolenc, Gorenc, Kranjc, Korošec, Kraševac, Goričan, Sobočan, zelo redek pa je priimek Štajer(c)?

Če ostanem pri barvnem besednjaku, so naše kranjske duše črno-bele kot koža dalmatinca (psa) ali pa sive. Pretežno beli Kranjci se danes radi peljejo v Gučo, pred sedeminsdesetimi leti so jih vozili v režiji Wehrmachta. Takrat je potnike natančno izbral gestapo še pred okupacijo v svojih pisarnah v Gradcu in Celovcu. Čudim se, da se ob nedavnih dogodkih na »zahodnem Balkanu« ni oglasil prav nobeden izmed nesrečnih potnikov ali njihovih potomcev. Nekoč sem v Beogradu vprašal nekega tipa, kaj si tam mislijo o Slovencih. Rekel je, da smo večinoma brezvezniki, tisti, ki smo pa dobri, smo dobri »do jaja«.

V 19. stoletju je bila Avstro-Ogrska industrijsko bistveno slabše razvita od Nemčije, Slovenci pa v njenem okviru med najmanj razvitimi, zato je takratna težnja postati črni Kranjec razumljiva in nujna. Procesi modernizacije imajo v sebi imanentno rušilnost, sicer bi težko načenjali tradicionalne kognitivne sheme, utrjene skozi stoletja. Rušenje pa povzroča tudi kolateralno škodo, fin izraz, ki ga je lansiral Jamie Shea, portparol Nata v času bombardiranja Srbije, če so zadeli kakšen avtobus. Se še spomnite tistega elegantnega Angleža?

In kakšna je ta škoda? Jasno je, da se pogovarjamo o nezavednem. Premik iz tradicionalnega je bil racionalno usmerjen k naprednemu, novemu, vendar je pridružena tudi iracionalna, infantilna narcisistična komponenta. In infantilna verzija narcisizma je vedno smešna. Obstaja tudi zdrav narcisizem, da se razumemo. Napredni, evropeizirani črni Kranjec je deležen občudovanja, vendar tudi zavisti

in posmeha. In kakšna je prevladujoča emocija v obratni smeri? Prezir, zaničevanje, omalovaževanje. Tisti kmet pojma nima! Poudarjam, da govorim o nevrotičnih likih, na srečo obstajajo povsem zdravi liki z enakim pedigrejem. Ravno čustva prezira in omalovaževanja so projekcije iz nezavednega in imajo funkcijo rušenja starih, tradicionalnih kognitivnih shem, lociranih prav tako v nezavednem pri »črnem« Kranjcu. Čustvo, usmerjeno navzven, ima povratni učinek, ki se ga »črni« ne zaveda. Takšna je pač anatomija duše.

Zgodovinsko dejstvo, da smo bili modernizacijskih procesov deležni dokaj pozno, sploh ni tako slabo. Morda smo zato ohranili nekaj več tradicionalnega, med drugim več občutka za skupnost, zato se nam zdijo prebivalci dežel, kjer je individualizem dlje časa na pohodu, preračunljivi, pohlepni, sebični, pikolovski, hladni in hinavski. Ta pojav je bil dobro eksponiran v času povratka zdomcev, ki so tovrstno transformacijo doživeli ekspresno in se vračali spremenjeni, »počrneli«. Pri tistih, ki v tujini niso uspeli, pa je na plan udarila znana žalost ob izgubi tradicionalnih sentimentov, včasih prekrita z nostalgijo po domovini.

Naj bo torej Kranjec bel, črn ali siv? Sivina vodi v medio-kriteto, ampak o narodu vse dobro. Črnina kot prisposoba individualizma je za narod, ki je bil stoletja zatiran, neprecenljiva. Ampak brez bele barve je duša pusta, naduta in nevarna. To je duša mladega grebatorja, ki sošolcu ne posodi zapiskov, ali pa duša nouveau richa, ki se, namesto da bi nekoga štipendiral ali kot Bill Gates reševal deževni pragozd – kopa v jacuzziju, napolnjenem s šampanjcem. To se je zgodilo predlani v hotelu pod Pohorjem.

No, danes pa kranjski Janez, črn ali bel, vlada vesoljni Evropi, in tema o gospodarju je vsakodnevno na tapeti. Insi-nuacije, da se mora vladar uklanjati nekomu, so tu. Dvomi

preteklosti ali realnost? Ohranjen je arhetip modrega in zadržanega gospodarja, ki nekaj tudi postori, predvsem na nemirnem Balkanu. Za probleme Balkana so vsi pametni, lepo pa bi bilo videti kaj postorjenega tudi na kakšni drugi strani, kjer je nereda tudi veliko. Pred vrati nam italijanska mafija kuri smeti in zastruplja mozzarella, lepo prosim. Leta 1994 je bila v mestu Surat v Gudžaratu, eni revnejših indijskih držav, epidemija kuge, črne smrti. Zbolelo je 700 ljudi, nastala je panika. Zvezne oblasti iz New Delhija so tja poslale eksperta, ki je saniral komunalne zadeve, kolikor je to v tej deželi pač možno. Manj smeti, manj podgan in problem kuge je bil rešen. In danes je Neapelj evropski Surat, vendar dvomim, da lahko problem reši le strokovnjak za komunalno. Bo ljudstvo spoštovalo gospodarja, če bo brezbrizen ali boječ?

S. A. P.

sobota, 17. maj 2008

Gospod inženir Fritzl iz Amstettna je poskrbel, da ne obmolknejo le jagenjčki, ampak še kdo drug. Milijoni dolarjev, vloženi v lik Hanibala Lecterja, so v hipu devalvirali. V trenutku se vlečejo paralele z nacionalnim karakterjem in nacističnim bremenom Avstrijcev, ki v zmedi najemajo agencije za izboljšanje medijske podobe lepe dežele pod Alpami. Včasih so to znali sami, saj so cel svet prepričali, da je bil Hitler Nmec, Beethoven pa Avstrijec.

Gospod inženir je v hipu utišal permisivnejše penologe, psihopatija kot multidisciplinarni pojav pa ponovno razkri-va številna nepojasnjena vprašanja, predvsem pa odgovore, ki se kažejo tudi v nedavni polemiki ob sprejemanju novega kazenskega zakona. Zanimiv kaos na akademskem nivoju, ki se nadgradi še z zmešnjavo v parlamentu v mraku dne-
ne politike. Tudi mednarodna klasifikacija bolezni opredeli psihopatijo kot antisocialno osebnostno motenost, kot da govorimo o ljudeh, ki ne marajo socialnih delavcev. Vpraša-nje za dvajset evrov je, ali je antisocialna motnja osebnosti bolezen. Inženirjev advokat meni, da je. Tudi nekateri naši sodni izvedenci dvomljive kvalitete. Očitno pa tudi kreatorji klasifikacije bolezni, ki so vanjo še pred nedavnim uvrščali tudi homoseksualno spolno usmerjenost, kar pa je že blizu nivoja katoliških teologov, ki so konec zadnjega stoletja vendarle priznali, da zemlja ni v središču vesolja. V huma-nistični znanosti je pač tako, da velja to, kar meni večina članov t. i. znanstvene skupnosti. Trenutno je pred izidom nova klasifikacija, pustimo se presenetiti.

Po podatkih ameriške psihiatrične zveze izpolnjujejo kri-terije za psihopatijo trije odstotki moških in en odstotek

žensk, kar pomeni v Mariboru z okolico približno tri tisoč ljudi. Malo ali veliko? Vprašanje za trideset evrov je, ali obstaja več vrst psihopatov. Seveda. Klasični psihopat je tisti, ki vam vrže pepelnik v glavo v isti sekundi, ko ga sprovocirate. Pri njih gre za biološko determiniranost, terapijska pričakovanja pa so povsem iluzorna. Analitska psihoterapija je celo kontraindicirana, ker v njej pridobljeno znanje in izkušnje tovrstni klienti izkoristijo za manipulativne namene. Druga vrsta psihopatskih osebnosti ima manj biološko-genetske osnove, njihov razvoj je v večji meri posledica izpostavljanja nasilju v zgodnji mladosti, ali pa so se na tak način adaptirali na zahteve ali pričakovanja okolja.

Morda slednje komu zveni nenavadno, vendar tovrstne pogoje favorizira filozofija kapitala, ki se v presenetljivih podrobnostih in tudi globalno sklada s filozofijo psihopata na individualnem nivoju. Naj naštejemo: poudarjen individualizem, odsotnost uvida in sočutja do drugih, manj sposobnih, manj uspešnih, nenasitno, nasilno zadovoljevanje lastnih potreb, tudi na račun drugih in ne oziraje se na posledice, večvrednostni kompleks, manipulativnost, spretno prikrivanje pravih namenov, potvarjanje plemenitih namenov ... Zadostuje?

Gospod inženir in podobni liki so fascinantni, koristijo pa predvsem tistim številnim in dobro zamaskiranim psihopatom, ki lahko v miru izvajajo svoje rabote, ker je medijska in strokovna pozornost usmerjena drugam. V zadnjih letih se strokovna pozornost usmerja tudi v to skupino, izdanih je tudi že nekaj poljudnih knjig s to tematiko, na primer *Working with Monsters*. Govorim o osebah, ki so aktivne na različnih področjih, tudi v politiki, znanosti, pravosodju, zdravstvu, šolstvu, gospodarstvu. Zanje se je že uveljavil mednarodni strokovni izraz *socially adept psychopath* – socialno prilagojen psihopat, kratica S. A. P. V strokovnem

žargonu so to »sapsi«, osebe, ki grenijo življenje marsikomu, poleg tega pa najedajo temelje našega obstoja.

Zavedati se moramo dveh dejstev, in sicer absolutne rasti populacije in finančne moči »sapsov«. Omenjeni štirje odstotki pomenijo ob več kot šestih milijardah populacije nekaj povsem drugega kot pa pred petdesetimi leti, ko je bilo ljudi bistveno manj. Tudi koncentracija kapitala psihopatov je velikanska, za ilustracijo naj bi imela italijanska mafija predlani samo s kokainskim poslom 60 milijard evrov prometa. S takšnim kapitalom se da kontrolirati marsikaj in marsikoga, mar ne? Morda bi bilo treba proti tovrstnim pojavom sprejeti kakšno politično strategijo v stilu Kjotske deklaracije, dokler ne bo prepozno.

»Sapsi« običajno niti niso tako zelo neprepoznalni, kot se zdi na prvi pogled. Težko je namreč na dolgi rok vzdrževati nedolžno obličje, zgodijo se namreč nepredvidena naključja. Kljub temu pa ostane večina razkritij bolj ali manj na konspirativnem nivoju govoric. Vročje pa postane, ko se udarita dva »sapsa«, ki obojestransko poznata psihopatski arzenal. Primarij dr. Kušej, eden naših boljših poznavalcev psihopatije, je priznal, da potrebuje v povprečju eno leto, da prepozna psihopata.

Izjemno negativno družbeno klimo ustvarja toleranca oblasti do »sapsov«. Se spomnite TAM-a? Pa nekega »švercarja« ljudi, pa ...

Kaj pa o tem pravimo antropologi – evolucionisti? Psihopatski biološki kontingent pripisujemo logični nujnosti za obstoj človeške vrste v milijonih let lovsko-nabiralniške družbe. Brez posameznikov, ki ne bi poznali strahu in usmiljenja, se ni dalo preživeti. Lastnosti dobrega lovca in diagnostični kriteriji za psihopatijo se presenetljivo skladajo. Dober lovec je moral ubiti tudi mladiča, da je pleme preživel. Pa odsotnost strahu, manipulativnost, nasilnost, impulzivnost ...

Z nastankom velikih obrečnih civilizacij se je situacija začela spreminjati. Vse do danes. Biološka zaloga je ostala, vendar bolj v breme, koristna je le v času vojn. Evolucijska slepa veja. Psiholog, zaposlen v vojski, mi je konspirativno priznal, da je pri naboru tovrstna motnja zaželena. Dober lovec in vojščak je bil nekoč zavezan skupnosti, danes pa le samemu sebi. V moderni družbi so medosebne vezi manj stabilne in pomembne kot v tradicionalni družbi, manj je občutkov pripadnosti. Pol svetovne populacije živi v urbanem okolju, ki je bolj odtujeno. Kaj pa o tem pravi stara dama Evropa? Italijane motijo psihopati iz Romunije, Nemce in Avstrijce celo delavci iz Vzhoda. Nikogar pa ne motijo legije prostitutk. Tovariši, tako pa ne bo šlo ... Vprašanje za petdeset evrov je naslednje: na kakšen način biološka determiniranost zniža stopnjo samozavedanja pri psihopatu? Morda nam to lahko razloži gospod inženir iz Amstettna.

RAZLIČNE PESMI, RAZLIČNI UMI

sobota, 28. junij 2008

Pesmi včasih enostavno več povedo kot besede ali vsaj na lepši način. V zadnjem času so name naredile velik vtis tri pesmi.

Pesem št. 1.: Madžarski režiser Peter Bacso je leta 1969 posnel kulturni film *Priča*. V eni izmed scen, zaradi katerih je bil film dolgo v bunkerju, je možak klal svinjo, kar je bilo v času obvezne oddaje živine prepovedano. Zborček njegovih otrok je na ves glas prepeval revolucionarne pesmi, da bi preglasili cviljenje svinje, da jih ne bi kdo prijavil. V želji po kolinah in ob strahu za očeta samohranilca je njihovo preglasno petje zvenelo groteskno in patetično, scena pa je imela bistveno večjo potenco od vsake znanstvene razprave takratnih disidentov.

Pesem št. 2.: V času nemške invazije na Sovjetsko zvezo leta 1941 je bila glavnina sovjetske baltske flote zbrana v Talinu v Estoniji, šele pred kratkim okupirani baltski državi. Kot je bilo značilno za začetek vojne, si nobeden izmed poveljujočih oficirjev v obleganem Talinu ni upal ukazati umika vojaške in tudi trgovske flote proti Leningradu, kar bi rešilo večino ladjevja z velikim številom ruskih civilnih beguncev, ki so popolnoma napolnili krove ladij. Kdor bi izdal povelje, bi bil ustreljen kot izdajalec, prav tako rešilnega ukaza do zadnjega ni izdal Stalin.

V tem času so Nemci zaminirali Baltski zaliv, da je bil poln min kot riževa juha.

Ob umiku ladjevja je poleg min ladje uničeval Luftwaffe, in ladje, do roba napolnjene z ljudmi, so se druga za drugo potapljale. Ko je bila posamezna ladja zadeta, so potniki in mornarji prepevali internacionalo, dokler niso potonili v

mrzli Baltik. Malo jih je prišlo do Leningrada. Nikoli prej niti pozneje ni bila internacionala tolikokrat zapeta. Nikoli je niso zapeli tako številčni zbori. Med detonacijami in zvoki letal. Apokalipsa.

Tudi 7.000 kragujevških žrtev je umiralo s pesmijo ob dolgotrajnem regljanju strojnic.

Pesem št. 3.: 7. februarja letos je bil v Hrvaškem narodnem gledališču v Varaždinu koncert Orkestra slovenske policije s pevko Nušo Derendo, ki so ga organizirali Hrvaško-slovensko društvo prijateljstva, Svet slovenske narodnostne manjšine Varaždin in Veleposlaništvo RS v RH.

Pred začetkom koncerta je prišlo v mestni četrti do izpada elektrike in polna dvorana publike se je znašla v mučni temi in tišini. V nastali zadregi se je hitro znašla Nuša Derenda, stopila na oder in začela prepevati slovenske narodne pesmi. Pri petju se ji je pridružila vsa zbrana publika in nepričakovana mešanica spontanosti, čustev in spominov je daleč preseгла pričakovana doživetja ob zgolj načrtovanem koncertu, ki je bil sicer tudi dober. Praktično vsi poslušalci-pevci so znali besedila. Ponoven priklop elektrike je odčaral nostalgično sceno, vendar je pri vseh prisotnih ostal vtis nepričakovanega, presenetljivega in čustveno intenzivnega dogodka.

Morda bi bil dogodek manj vpadljiv, če se zaradi raznih korit, vinjet, školjk, bank in manipulacij z zemljo ne bi pod vprašaj postavila temeljna vprašanja tradicionalnega sožitja in spoštovanja med sosednjima narodoma. Osebnostno se mi zdi ta spontani izbruh Erosa eden izmed najdragocenejših dogodkov na Balkanu v zadnjem obdobju, ki ga je pretežno zaznamoval Tanatos z vonjem po krvi in smodniku, ki smo ga ponovno zaznali ob neredih v Bosni po nogometni zmagi Turkov nad Hrvaško. Dogodek mi je doživeto opisal dr. Mladen Vučemilo, priznan varaždinski gastroenterolog, ki je

mladost preživljal v Hutterjevem bloku v Mariboru, študiral medicino v Ljubljani in ima v svoji svetovljanski duši več kot dovolj prostora za oba naroda. Vidno je bil presenečen, ko smo z ruskim zgodovinarjem debatirali o vojnah in predsednikih in sem povedal, da sem veteran osamosvojitvene vojne. Razložil sem jima, da mi je zavrela kri, ko sem videl tanke JLA, kako mečkajo kamione.

Lansko poletje se mi je v petek ob polnoči ob povratku s Hvara pokvaril alternator. Naložen avto, speča otroka ... Prenočili smo pri poštarju Matetu, ki je ob dveh odprl hladno pivo, in mi rekel, naj se ne sekiram. Sobotno dopoldne smo preživeli v družbi mehanikov iz Makarske ob spominih in dovtipih. Ob slovesu mi je mehanik rekel: »Pa saj ste vi Slovenci popolnoma okej, bolje se ujamem z vami kot s kakšnimi zategnjenimi severnjaki. Če me ne bi vaši cariniki in policisti na meji obravnavali kot psa, bi z veseljem kdaj potoval k vam«.

In kaj pravi fotograf Miha, senzibilen opazovalec? Da ima dovolj kvarjenja odnosov med nami, za kar krivi politike, medije in prenapeteže, ter posledice utemelji z nazornimi bonvivantskimi izkušnjami: »Če grem žurat v Beograd ali Črno goro, se znajde okrog mene pet punc, na Hrvaškem pa se vse ohladijo, ko slišijo, da sem kekec Janez«.

Kategorije uma torej kreirajo realnost, kar v praksi pomeni, da ima carinik na Obrežju občutek, da mora biti aroganten do mehanika iz Makarske, frajla iz istega mesta pa se vzvišeno obnaša do Miha, ki pleše sam.

David Berreby v klasičnem delu *Us and them* opredeli kot ključni problem dominance kategorij uma tako imenovani plemenski um, ki je zasnovan na polarni način in je poleg imanentne percepcije drugega kot potencialno ogrožujočega problematičen tudi v tem, da skupinska identiteta zajema tudi nezavedno sprejeta stališča in predstave o »nas

in onih«. Formalno je plemenski um arhaičen, odporen na spremembe, na neki način infantilni, sploh, če ga primerjamo z nadgrajenimi nivoji racionalnega uma. Občutki ogroženosti pa praviloma rezultirajo v regresivnih stanjih, v katerih je dominanten plemenski um. Občutki ogroženosti pa so danes večinoma vezani na ekonomske in socialne probleme. In lepota petja v Varaždinu je ravno v tem, da je pesem na regresivnem nivoju prebudila racionalni um.

Kaj pa prvi dve pesmi? Sta še aktualni? Rambo Amadeus poje: »Amerika i Engleska biće zemlja proleterska.« Če pomislim, koliko Američanov nima zdravstvenega zavarovanja, in na 13 odstotkov Nemcev, ki izpolnjujejo kriterije za revščino, morda res. Pa še sodišče ni obsodilo terorista iz Gornje Radgone, ki ogroža Busha, s katerim sva imela prijetno srečanje na bencinski črpalki pred nekaj dnevi.

AMERIŠKE SANJE

sobota, 9. avgust 2008

Prejšnji teden sem, ko sem čakal na predavanje, vprašal Teda, zgovornega raziskovalca iz Kalifornije, kaj se v praksi dogaja z 42 milijoni Američanov, ki so brez zdravstvenega zavarovanja, potem ko zbolijo. Njegov odgovor je bil kratek in jasen: »Umirajo.« Kot zdravnik si to dokaj nazorno predstavljam, grozljivo in žalostno. Me zanima, če so to predvideli tako imenovani Chicago boys. Potožil se je tudi, da jim na televiziji ne pokažejo nobenih posnetkov iz Iraka. Je to cenzura? V demokratičnih državah že nimajo cenzure.

Pred tremi leti me je na Manhattnu gostil Sam, nepremičninski agent z literarnimi ambicijami in velik oboževalec Toma Wolfa. Mladi intelektualec me je presenetil s stališčem, za katerega sem imel občutek, da ni zgolj njegovo. Rekel je, da nekdo pač mora biti glavni na svetu, in najbolje je, da so to Američani. Prav tako se mu je zdelo logično, da iraško nafto nujno potrebujejo, ker je v Teksasu in Novi Mehiki pač ni več.

Nekateri pravijo, da obstaja podobnost med Chamberlainovim oportunizmom leta 1938 ob okupaciji Češkoslovaške in Vilniuško izjavo ob okupaciji Iraka, prav tako primerjajo in obsojajo inertnost intelektualcev v obeh situacijah. Pri tem je inertnost nemških intelektualcev v času nacizma celo laže razumljiva in opravičljiva, ker so se pač bali koncentracijskih taborišč. Sicer pa so bili določeni ameriški mediji in intelektualci po razkritju laži glede iraškega orožja dokaj kritični, nekateri pa že prej. Na primer Noam Chomsky, ampak komu to koristi, če ga večina volilnega telesa ne bere.

In kaj pravijo meščani Čikaga pred volitvami? Večinoma so za Obamo, še posebej ženske, ampak skeptični Ted mi je

rekel, da se bo veliko volivcev v zadnjem trenutku odločilo za McCaina. V zadnjih trenutkih je človek kot posameznik ali kot pripadnik skupine v regresivnem stanju, odloča se in ravna iz nezavednega. Če je v dvomu, lahko hitro spremeni že sprejeto odločitev. Regresivna stanja mase ljudi so zelo zanimiva, ker se v njih nenavadno hitro in v velikem kvantitativnem obsegu izgubi individualna variabilnost. Psihično šibkejši posamezniki dobesedno zdrknejo na infantilni nivo funkcioniranja in se oprimejo česar koli, da ne padejo še globlje. Če se s kakšnim dogodkom še poveča anksioznost, je takšno stanje še bolj zacementirano, kar s pridom uporabljajo načrtovalci vojn, volilnih zmag ... Upam, da se v prihodnjih tednih ne bo zgodilo kaj takega.

Intuitivno in izkustveno večina ljudi pozna, na kakšen način sta mišljenje in agiranje v regresivnem stanju drugačna kot sicer. Obstaja tudi določena podobnost z mišljenjem, doživljanjem in vedenjem ljudi z anksiozno, depresivno ali celo psihotično motnjo. Sposobnost presoje je lahko vprašljiva, mišljenje upočasnjeno, rigidno, infantilno, ljudje nihajo med sumničavostjo in sugestibilnostjo. Priljubljena tema Orsona Wellsa.

No, ampak kot je v osemdesetih letih »establishment« pokojne Jugoslavije umno ugotovil, da poleg iredentistov na Kosovu obstajajo tudi »pošteni« Albanci, poznamo in cenimo tudi »poštene« Američane in jim želimo vse dobro, pametnega in manj lažnivega predsednika, manj na cesto vrženih družin in več zdravstvenega zavarovanja. Pri nas in drugod po svetu opažam, da je postal že skoraj kliše udrihati čez Ameriko, in zdi se mi škoda, da so zaradi pohlepkih in pokvarjenih korporativistov ter podkupljivih in narcisoidnih politikov deležni tega stališča številni pozitivni, človekoljubni in prijazni, na kratko, »pošteni«, ljudje. Tam so vendar zrasli Steinbeck, Elvis Presley, Tom Waits, Hugh

Hefner, Edison ..., predvsem pa so zaradi povsem evropske patologije izkrvaveli na zemlji svojih prednikov tisoči mladih Američanov.

Čez Atlantik so odhajali avanturisti, željni novega, neznanega, bogastev, pa tudi reveži po večji kos kruha. Kot je obdobje tranzicije pri nas odličen antropološki laboratorij, je to tudi preselitev na novi kontinent in formiranje nove družbe tako velikih razsežnosti. Seveda tudi z iztrebljenjem staroselcev. Intuitivno in racionalno so opravili s tradicionalnimi družbenimi kalupi evropskega fevdalizma in po osamosvojitvi formirali moderno državo, vendar se ob tranzicijah aktivira tudi reakcionarna plat kolektivno nezavednega, določeni tradicionalni vzorci pa se zgolj preoblikujejo. Reakcionarni karakter se čuti v poudarjeni religioznosti, ki je posledično ob sekularnih procesih generirala diapazon dokaj pestrih in včasih bizarnih reakcij v postmodernizmu. Suženjstvo pa lahko razumemo tudi kot transformirane fevdalne vzorce, ki so v novem svetu vztrajali še takrat, ko je fevdalizem v Evropi že izginil.

Še bolj zanimive pa se mi zdijo spremembe na nivoju individualnih in kolektivnih nevrotičnih vzorcev, ki sta jih stimulirala osvajalski avanturizem in pragmatizem ob ustvarjanju novega sveta, ki se še danes čuti v velikopoteznosti, drznosti, poenostavljanju in inovativnosti, predvsem pa v samozaupanju. Razen v poslu se to čuti in vidi v filmski produkciji, arhitekturi, športu in še kje. Morda pri avtomobilih.

Naštete manifestacije preraslih nevrotičnih principov v Evropejcu zbujajo zavist tudi zaradi vsaj latentnega zavedanja nevrotičnega pikolovstva, kompliciranja, nepotrebnih dvomov, zapečkarstva in strahu pred avtoritetami. Mimgrede: zakaj ob povečevanem prostem in svobodnem trgu v Evropi ni ameriških bank in zavarovalnic?

Tudi natarica Jessica bo volila Obamo. Z dr. Čaterjem sva se, čakajoč na transport do letališča, usedla v lokal na South Michigan Avenue in ob njenem nasmehu ostala brez prave želje, ker sva kavo že popila. Nalila nama je vodo z ledom. Dvakrat, zastonj. Seveda je dobila dolar, ob tem pa sem se spomnil natarice iz brniškega lokala, ki nam ob kavi ni ponudila vode, z navedbo, da strežejo le ustekleničeno vodo. Odločil sem se, da bom še večji Gorenjec od nje oziroma njenega šefa in sem ji predlagal, naj si njen šef ogleda kakšno bolj »fancy« londonsko restavracijo, kjer ustekleničena voda sploh ni več »in«.

VOLK ČUVA OVCE

sobota, 27. september 2008

Aktivnost socialno prilagojenih psihopatov je sicer konstantno visoka, vendar zadeva postaja še posebno skrb vzbujajoča, ker jim dajeta krila pasivnost in celo sodelovanje državnih ustanov, ki naj bi jih omejevale pri umazanih psihopatskih poslih. Ne bom govoril o makroekonomskih tatovih, o katerih je bilo v zadnjem času že mnogo povedanega, ampak o dogodkih daleč od žarometov medijske pozornosti.

Brata se zapleteta v prepir, ki se stopnjuje do hudih poškodb in groženj. Brat A je obsojen zaradi groženj, brat B pa ne, kljub temu da je povzročil zelo hudo telesno poškodbo. Ker je prijatelj znanega mariborskega sodnika X! Ko je prišel brat A po ponovnih incidentih na novo obravnavo, ga je sodnica zamenjala z bratom B in ga zadovoljno pomirila, da je za njegov primer že klical sodnik X ...

Mlada ženska se po porodniškem dopustu vrne na delo v znano podjetje v zasebni lasti, in glej, na njenem delovnem mestu dela druga oseba, njej pa ponudijo bistveno slabše delovno mesto. Ker se s tem ni strinjala, so ji ponudili odpoved. V stiski jo je osebna zdravnica zaščitila z bolniškim staležem, na kar se začne zanimivi del zgodbe. Nekdo je v komisiji za stalež videl, da zadeva smrdi, in jo je usmeril v psihiatrično ambulanto. To je očitno iritiralo delodajalca, saj ji je zagrozil, da bo v tem primeru uredil, da ji bodo vzeli otroka (!), ker delodajalčeva sorodnica prijateljuje z zelo znanim mariborskim zdravnikom. Psihopata seveda moti, če se stvari razkrivajo navzven, in v besu in nerazsodnosti dela napake drugo za drugo. Uboga ženska ni do tega zapleta nikoli imela večjih psihičnih težav, niti nima

težav s partnerjem. Delodajalec ima res zanimive predstave o jemanju otrok, in kot pravi predator intuitivno čuti, kje lahko ima žrtev šibke točke. In za poslastico začne delodajalec forsirati pregled v ambulanti medicine dela. Da bi žrtev proglasili za nesposobno zaradi psihičnih težav, ki jih je povzročil delodajalec? Od kod delodajalčevo pričakovanje, da bo medicinec dela ukrepal po delodajalčevem scenariju?

Morda ima kdo vtis, da komponiram teorijo zarote, vendar sem na žalost že doživel, da je zdravnik medicine dela ravnal neetično. Delavki, ki je bila ob ločitvi pred desetimi leti dvakrat pregledana v psihiatrični ambulanti, je letos izdal negativno mnenje o sposobnosti za delo v treh izmenah. Pred tem pa je delala v firmi, ki je šla v stečaj, tudi v nočnih izmenah, vozila je celo kamion. Ženska je bila samohranilka z dvema otrokoma, v finančni stiski, zelo motivirana za delo. Očitno je želel podjetju zagotavljati čim bolj zdrav kontingent delavcev, da bo profit čim večji. Osebe z duševno motnjo imajo pogosto problem s stigmatizacijo, če pa zdravnik s tem obremeni popolnoma zdravo osebo, je to žalostno, nestrokovno, neetično in močno zaudarja po korupciji. Res je, da po drugi strani marsikdo izkorišča duševne motnje za sekundarne koristi, vendar to ne opravičuje navedenih primerov. Volk čuva ovce.

Ločena ženska je psihoterapevtki priznala, da je v sporu z bivšim partnerjem slednjega obtožila spolne zlorabe nekajletne hčerke po nasvetu odvetnika. Poleg maščevalnosti je imela tudi materialni motiv. Halo? Za nekaj beličev bi advokat nedolžnega za nekaj let poslal v Dob. Socialno prilagojen psihopat? Pa še kakšen, ravno tako kot določena gospa. Ali je večje zlo pohlep in maščevalnost ali samo pohlep? Psihopatija je pri ženskah običajno težje prepoznavna kot pri moških. Moj prijatelj Zlatko pravi, da bi bilo na svetu bistveno manj bifejev, če bi bil ustvarjen bolj po ženskih

principih. Bi pa lahko kupili strup za vsakim vogalom. Tudi v diskusiji s sodnimi izvedenci psihiatrije so bili nekateri mnenja, da je določen delež obtožb o spolnih deliktih izjemno dvomljiv. To pa spet izkoriščajo resnični storilci in zadeva postane podobna igri tenisa, v kateri sta sodnik in izvedenec postavljena v pozicijo teniškega sodnika, ki mora dokazati, kateri izmed igralcev je psihopat.

Vsak ceh bi moral znotraj svojih vrst poskrbeti za strokovnost in etiko, sicer tvega produkcijo negativnih stališč in vrednostnih ocen, ki se formirajo v javnosti na osnovi opazovanega vedenja, dogodkov in detekcije stališč, ki uidejo iz konspirativnega cehovskega kroga. Sicer se ne moremo čuditi šalam, kot je ta, da imata advokat in spermij enako veliko verjetnost, da postaneta človek. Dober primer tovrstne cehovske nezadostnosti so nedavne aretacije profesorjev na Hrvaškem, ki so že sprožile reakcije v BiH, lahko pa pričakujemo, da bo val pljusnil še dalje po Balkanu. V Mariboru sem za tovrstne pojave slišal iz prve roke za dve fakulteti. Velika koncentracija socialno prilagojenih psihopatov v profesorskih zborih ni dobra izkaznica civilizacije v 21. stoletju. Bodo pa lahko v hrvaških zaporih z lahkoto organizirali novo univerzo, če bo obsojena večina od 105 osumljenih. Sicer pa gre morda za stare običaje, sodeč po pripovedovanju Albanca Samija, soborca iz dobre stare JLA, čigar stric je predaval na prištinski ekonomski fakulteti. Menda so simpatične študentke le s težavo opravile izpit, če niso prišle na konzultacije k njemu.

Neuničljivo omrežje zdravorazumskega mišljenja in govoric je pač superiorno in temeljitejše glede detekcije socialno prilagojenih psihopatov kot pravni red, če izvzamemo delikte, ki jih je moč kazensko preganjati, vendar nima eksekutivne moči. Lahko pa vsaj vzbuja nelagodje pri tistih psihopatih, ki igrajo vloge spoštovanih, uspešnih in moralno

neoporečnih oseb, in omogoči poštenim ljudem, da se jih izogibajo kot kuge.

V ozadju opisane simptomatike današnje družbe je nedvomno insuficienten superego, ki pa premore predstavo o tem, kakšen naj bi bil – in jo tudi odigra. In vaja dela mojstra. Če gledamo predstavo, bistva ne vidimo. Vidi ga tisti, ki bolj ali manj naključno zaide v igralčevo garderobo in ga zaloti pri maskiranju v dr. Jekylla. Ali pa nekdo med publiko opazi, da je cesar gol.

